

12.4.2017

Dnro: 207/D.a.2/2017

Valtiovarainministeriö
PL 28,
00023 Valtioneuvosto
valtiovarainministerio@vm.fi

Asia: Saamelaiskäräjien lausunto maakuntien rahoitusta koskevan lakiluonnoksen (HE 15/2017) täydentämiseksi

Viite: Valtiovarainministeriön lausuntopyyntö VM023:00/2017, VM/504/03.01.00/2017

Johdanto

Valtiovarainministeriö on pyytänyt Saamelaiskäräjiltä lausuntoa luonnoksesta hallituksen esityksen (15/2017vp) täydentämiseksi maakuntien perustamista ja sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisen uudistusta koskevaksi lainsäädännöksi sekä Euroopan paikallisen itsehallinnon peruskirjan 12 ja 13 artiklan mukaisen ilmoituksen antamiseksi. Esitysluonnoksessa ehdotetaan täydennettäväksi maakuntien rahoituksesta 2.3.2017 annettua lakiehdotusta siten, että maakuntien rahoitusjärjestelmää voitaisiin käsitellä kokonaisuutena kaikkien maakunnan vastuulle siirtyvien tehtävien rahoituksen osalta. Eduskuntakäsittelyssä jo oleva maakuntien rahoitusta koskeva lakiehdotus sisältää tässä vaiheessa vain sosiaali- ja terveydenhuollon, ympäristöterveydenhuollon sekä pelastustoimen tehtävien rahoitusta koskevan sääntelyn.

Saamelaiskäräjien kannanotto

Saamelaiskäräjät on maakuntien perustamista ja sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämistä koskevan hallituksen esitysluonnoksen johdosta esittänyt eräitä hallituksen esityksen mukaan Lapin maakunnalle siirtyviä tehtäviä jaettavaksi siten, että niiltä osin kuin tehtävät koskevat saamelaisen kulttuuri-itsehallinnon alan ytimeen kuuluvia asioita, tulisi tehtävät tältä osin siirtää Lapin maakunnan sijasta Saamelaiskäräjien alaisuuteen. Itsehallintojen raja-alueiden osalta tehtävien suhde saamelaisen kulttuuri-itsehallintoasemaan tulisi tapauskohtaisesti täsmentää ja määritellä niiden lopullinen järjestämisen muoto yhteistyössä Saamelaiskäräjien kanssa. Esitetty ratkaisu mahdollistaisi voimassa olevan perustuslain 121 §:n 4 momentin turvaamaa saamen kieltä ja kulttuuria koskevan itsehallinnon toteutumisen käsillä olevan, mahdollisesti Suomen historian suurimman hallinto-uudistuksen yhteydessä. Saamelaiskäräjien näkemyksen mukaan asia on välttämätöntä huomioida valtiosääntöoikeudellisten ongelmien välttämiseksi. Edellisen perusoikeusuudistuksen yhteydessä perustuslakiin kirjattujen periaatteiden mukaisesti Lapin maakunnan sijasta saamelaisia erityisesti koskettaviin asioihin liittyvää toimivaltaa on jaettava Saamelaiskäräjille.

Saamelaiskäräjät on esittänyt, että eduskunnan käsiteltävänä olevaan maakuntalakiesitykseen tulisi ehdotuksen 6 §:n yhteyteen omaksi pykäläkseen 6a §, jossa määriteltäisiin ne Lapin maakunnalle muutoin kuuluvat tehtävät, joiden osalta toimivalta saamelaisia ja saamelaisen kotiseutualuetta koskevilta osin olisi maakunnan sijasta Saamelaiskäräjillä. Erityisesti saamelaisen perinteisten elinkeinojen edistämisen ja toimintaedellytysten turvaamisen sekä yleiseen neuvontaan liittyvät toimet sekä saamen kieliä ja kulttuuria koskevat tehtävät olisivat sellaisia, joissa edellä kuvattua

periaatetta voitaisiin toteuttaa jakamalla muutoin maakunnille kuuluvaa toimivaltaa saamelaisten kotiseutualueella Saamelaiskäräjille.

Lapin maakunnan ja Saamelaiskäräjien keskinäisten toimivaltasuhteiden määräytymisessä noudatettaisiin Saamelaiskäräjien esityksen mukaan maakuntien perustamisesta annettavan lain 6 §:n lisäksi seuraavien tehtävien osalta saamelaisten kotiseutualuetta koskien Saamelaiskäräjien ja Lapin maakunnan välillä jaetun toimivallan periaatetta, jonka tarkemmasta sisällöstä voitaisiin määrätä valtioneuvoston asetuksella.

Laki maakuntien perustamisesta 6a§

6) maatalouden ja maaseudun kehittämisen **osalta toimivalta ja tehtävät saamelaisten perinteisiin elinkeinoihin ja kulttuuriin liittyviltä osin kuuluvat Saamelaiskäräjille,**

8) kalatalouden ja vesitalouden **osalta tehtävät ja toimivalta saamelaisten perinteisiin elinkeinoihin ja kulttuuriin liittyviltä osin kuuluvat Saamelaiskäräjille,**

9) aluekehittämisviranomaisen tehtävät, alueen, sen elinkeinoelämän ja innovaatioympäristöjen kehittäminen ja rahoittaminen, näihin liittyvä koulutus ja osaamisen kehittäminen, kulttuurin edistäminen, yritys-, työ- ja elinkeinopalvelujen järjestäminen sekä kotoutumisen edistäminen; **tehtävät ja toimivalta saamelaisten perinteisiin elinkeinoihin ja kulttuuriin sekä kielellisiin oikeuksiin liittyviltä osin kuuluvat Saamelaiskäräjille,**

10) alueellisen lyhyen, pitkän ja keskipitkän aikavälin koulutustarpeiden ennakointi ja alueellisten koulutustavoitteiden valmistelu; **tehtävät ja toimivalta erityisesti saamen kieleen ja kulttuuriin liittyviltä osin kuuluvat Saamelaiskäräjille,**

13) luonnon monimuotoisuuden suojelun edistäminen ja kulttuuriympäristön hoito; **tehtävät ja toimivalta saamelaisten perinteisiin elinkeinoihin ja kulttuuriin liittyviltä osin kuuluvat Saamelaiskäräjille,**

18) maakunnallisen identiteetin edistäminen alueella yhteistyössä alueen muiden toimijoiden kanssa; **Lapin maakunnan saamelaisen identiteetin edistämiseen liittyvät tehtävät ja toimivalta kuuluvat Saamelaiskäräjille,**

19) kulttuuria koskevien suunnitelmien ja kehittämistoimenpiteiden yhteensovittaminen osana maakuntastrategian ja -ohjelman sekä maakuntakaavoituksen toteuttamista; **tehtävät ja toimivalta saamen kieltä ja kulttuuria koskevien suunnitelmien ja toimenpiteiden osalta kuuluvat Saamelaiskäräjille,**

21) vesien ja merensuojelu, vesien ja merenhoidon järjestäminen ja toteuttaminen sekä merialue-suunnittelu; **tehtävät ja toimivalta saamelaisten perinteisiin elinkeinoihin ja kulttuuriin liittyviltä osin kuuluvat Saamelaiskäräjille.**

Tehtävien rahoitus

Maakuntien rahoituslain sisältämän logiikan mukaisesti maakuntien toiminta olisi käytännössä valtion rahoittamaa. Rahoituksen mitoitus on esityksen mukaan tarkoitus suhteuttaa maakuntien vastattavaksi säädettyjen tehtävien kannalta riittäväksi. Vastaavan logiikan mukaisesti Saamelaiskäräjät esittää edellä viitattuja saamelaisten kulttuuri-itsehallinnon alalle kuuluvien tehtävien suorittamiseksi tarvittavan rahoitusosuuden osoittamista Saamelaiskäräjien käytettäväksi edellä viitatuista tehtäväkokonaisuuksista suoriutumiseksi.

Esitys rahoituslain 1§:n tarkistamiseksi:

1 Lain tarkoitus.

Valtion rahoitus maakunnille ja Saamelaiskäräjille niiden järjestämisvastuulle kuuluvien tehtävien kustannusten kattamiseksi myönnetään tämän lain nojalla siitä osin kuin ei toisin säädetä tai valtion talousarviossa päätetä. Maakuntien tehtävistä sääde-

tään tarkemmin maakuntalain (/) 6 §:ssä ja Lapin maakunnan ja Saamelaiskäräjien välisestä tehtävienjaosta maakuntalain 6a§:ssä.

Perustelut:

Pykälässä on ehdotettu käytännössä säädettävän lain soveltamisalasta. Lähtökohtana on, että maakuntien järjestämisvastuulle kuuluvien tehtävien rahoitus myönnetään maakunnille ja Saamelaiskäräjille rahoituslakiehdotuksen nojalla. Pykälän 1 momenttia ehdotetaan kuitenkin muutettavan siten, että sanottujen tehtävien rahoitus toteutetaisiin rahoituslakiehdotuksen nojalla maakunnille ja Saamelaiskäräjille kohdentuvana yleiskatteellisena rahoituksena, jos ei toisin säädettäisi tai valtion talousarviossa päätettäisi.

Esitys 3 §:n (Valtion rahoitus maakunnille), perusteluiden täydennykseksi

3 §:ssä on tarkoitus säätää valtion rahoituksen tasoon maakunnille vaikuttavista tekijöistä. Pykälään sisällytettyjen rahoituksen tasoon vaikuttavien tekijöiden osalta perusteluosaan on sisällytettävä täsmennys saamen kielen sisällyttämisestä ”vieraskielisyys” -kertoimen alaisuuteen, jonka perusteella Lapin maakunnan olisi mahdollista saada kertoimen osoittama lisärahoitus saamenkielisten palveluiden järjestämisen mahdollistamiseksi. Mikäli näin ei toimita on selvää, että saamenkielisten palveluiden tasoa ei puuttuvan rahoituksen takia tulla maakunnan järjestämisvastuulla olevien palveluiden osalta saavuttamaan saamen kielilain edellyttämällä tavalla.

Toinen Lapin maakunnan rahoituksessa ja erityisesti saamelaisten kotiseutualueella merkittävä ja tarkemmin huomioitava erityispiirre koskee pääasiassa luontaistaloudesta toimeentulonsa saavien elinkeinonharjoittajien ja yrittäjien, kuten poronhoitajien ja perinteisten luontaistalouteen perustuvien yhdistelmäelinkeinonharjoittajien asemaa, joka tulisi perusteluosassa rinnastaa maatalousyritysten kanssa käytettävän rahoituskertoimen alle. Näin vahvistettavan rahoitusosuuden avulla maakunnan olisi mahdollista esimerkiksi kehittää ja ylläpitää maakunnan maankäytön suunnittelussa luontaistalouden harjoittamisedellytysten turvaamiseen soveltuvaa vaikutustenarviointi ja -seurantajärjestelmää, jonka ylläpitäminen voitaisiin erityisenä velvoitteena edellä esitettyä rahoitusta vastaan säätää Lapin maakunnan alueidenkehittämisestä vastaavan osaston tehtäväksi. Esitetyn kaltainen järjestelmä mahdollistaisi saamelaisten aseman alkuperäiskansana asianmukaisen huomioimisen aluekehityksestä ja maankäytöstä vastaavien viranomaisten toiminnassa. Ilman tarvittavaa rahoitusta saamelaisten kotiseutualueen erityispiirteet tunnistavien viranomaistehtävien osoittaminen Lapin maakunnan tehtäväksi ei ole mahdollista. Näin ollen Saamelaiskäräjien näkemyksen mukaan edellä kuvatun kaltaiset toimet ovat välttämättömiä saamelaisten aseman huomioimiseksi maakuntauudistuksessa ja näin ollen asia on huomioitava edellä esitetyn tavoin myös maakunnille osoitettavan rahoituksen järjestämisen yhteydessä.

Inarissa 12.4.2017

Tiina Sanila Aikio
Puheenjohtaja

Kalle Varis
lakiasiassuhteeri

Saamelaiskäräjien hallitus päätti lausunnosta kokouksessaan 12.4.2017